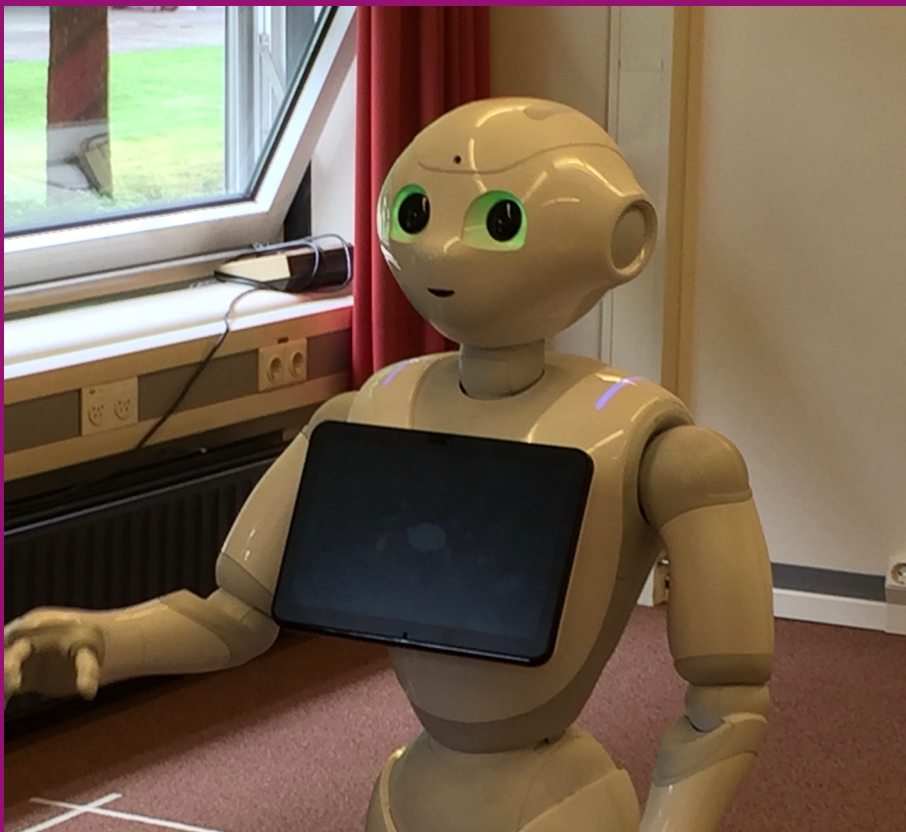

TECHNOLOGIE EN GEZONDHEID

Brabantse gezondheidstafel

Juni 2018

Wat verstaan we eigenlijk onder gezondheid? Welke kansen liggen er om gezond te blijven en te worden? Niet alleen vanuit (voorkomen van) ziekte en (medische) zorg. Maar juist gezien vanuit de volle breedte, en om vanuit allerlei domeinen op zoek te gaan naar kansen om in gezondheid te investeren. Onze gezondheid wordt immers beïnvloed door vele factoren. Welke kansen liggen er om gezond te blijven en te worden? Met deze vragen in het achterhoofd organiseert de Provinciale Raad Gezondheid van BrabantAdvies in 2018 een reeks van gezondheidstafels. Steeds weer met een ander thema, op een ander plek in Brabant en met andere mensen. We gaan in gesprek over wonen, (samen)leven, zingeving, natuur, technologie, werk en voeding en de relatie met gezondheid. Met deze gezondheidstafels halen we bouwstenen op voor een overkoepelende en integrale gezondheidsstrategie in de provincie Brabant.

Trackers houden nu al bij hoeveel we bewegen en eten. In de toekomst kan dit soort informatie eenvoudig worden doorgespeeld aan zorgaanbieders, waardoor die preventiever kunnen werken. Maar ook aan verzekeraars die er hun premie op kunnen afstemmen. Hoe zetten we (medische) technologie in ten dienste van de mens? Dat, en nog veel meer, kwam aan bod tijdens de Brabantse gezondheidstafel over gezondheid en technologie.

De deelnemers aan deze gezondheidstafel – wetenschappers, beleidsmakers, mensen uit de sectoren zorg en welzijn - zijn op 24 mei te gast bij de vakgroep omgevingspsychologie van de TU Eindhoven. Deze vakgroep houdt zich bezig met de interactie tussen mens en technologie. Zo wordt onder meer onderzoek gedaan naar zorgrobots. Meer algemeen wil de vakgroep bijdragen aan oplossingen voor vraagstukken op het gebied van gezondheid, mobiliteit en energie.

De eerste vraag aan de gasten: wat betekent gezondheid voor jullie? In de groep zitten twee mensen die aan den lijve (hebben) ondervonden hoe het is om niet gezond te zijn. Een van hen had de ziekte van Lyme. Het kostte hem vier jaar om er bovenop te komen. "Pas toen kon ik me weer op andere dingen focussen." Een ander is erfelijk belast met een chronische aandoening. Als hij één ding heeft geleerd, dan is het wel dat hij zelf de regie moet nemen over zijn gezondheid. "Huisartsen en specialisten weten onvoldoende van elkaar."

Anderen benadrukken dat je goed voor jezelf moet zorgen om gezond te blijven. Dingen doen die je leuk vindt, reflecteren op jezelf, nee zeggen, je rustmomenten pakken, sporten. Ida doet promotieonderzoek naar het integreren van beweging in werk, met name voor kantoormensen. Zo wil ze door de aanleg van een looproute op de TU-campus wandelend overleggen stimuleren.

"Niet iedereen kan zich die luxe permitteren", merkt Ad op. "Sommige mensen zitten hele dagen op hun knieën bestrating aan te leggen." Werknemers in de zorg zijn vaak overbelast. Ludo pleit voor duurzaam en zorgvuldiger omgaan met mensen. "Niet alleen de focus op zo efficiënt mogelijk produceren." Jim plaatst de kanttekening dat werkgevers vaak handelen uit concurrentieoverwegingen.

Kansen

Iedereen kent ze wel: de gadgets die bijhouden of je voldoende beweegt, slaapt en niet te veel calorieën binnen krijgt. Het is nog maar een begin van wat er mogelijk is. Natascha: "Ik verwacht dat zorgverleners lichaamsfuncties steeds meer op afstand gaan monitoren. Zodat bijvoorbeeld de ambulance al voor de deur staat voordat je een hartinfarct krijgt."

Maar kan iedereen met zulke technologieën overweg? Rob, die bij Amarant werkt, is positief. Hij pleit voor het massaal beschikbaar stellen van smartphones of tablets. Het zou het werk voor zorgprofessionals een stuk makkelijker en leuker maken, mits ze er goed mee leren omgaan. Ook mensen met een verstandelijke beperking zouden er veel plezier van hebben.

Natascha vertelt over onderzoek naar de omgang tussen een robot en een meisje met het syndroom van Down. "Als de robot zegt dat ze haar bed moet opmaken, doet ze dat eerder dan wanneer haar begeleider het vraagt." Rob voegt toe: "Een robot heeft geen waardenoordeel over mensen. Dat maakt het ook makkelijk voor zo'n meisje om te luisteren naar de robot." Yvonne werkt veel samen met de geestelijke gezondheidszorg. Cliënten vragen hier zelf om technologie. "Ze willen thuis oefeningen en trainingen doen, zodat ze niet iedere keer naar de hulpverlener toe moeten."

Gamificatie

Technologie die gezond gedrag stimuleert moet ook vooral leuk zijn, weet Yvonne. Ze pleit voor gamificatie. Ida vult aan: "Pokémon GO is een mooi voorbeeld van hoe je met een game jongeren naar buiten en in beweging krijgt. Het spel was natuurlijk helemaal niet met dit doel ontwikkeld, maar het heeft wel dit positieve gezondheidseffect."

"We maken al eeuwen en eeuwen techniek, om ons leven leuker en makkelijker te maken", zegt Yvonne. We moeten het vooral niet zien als iets externs, iets van deze tijd en iets wat alles oplost. Je kunt het gebruiken, met goede of slechte bedoelingen. Techniek wordt altijd ontwikkeld met een goed doel, maar heeft vaak onbedoelde neveneffecten." Ze noemt de wasmachine als voorbeeld. Een uitvinding die een grote bijdrage heeft geleverd aan de vrouwenemancipatie. "Zonder die wasmachine zat ik hier niet."

Ook Ida pleit voor een andere manier van denken over technologie. "Het gaat erom hoe we techniek in ons leven kunnen integreren." Ze vindt dat er te veel verantwoordelijkheid voor de eigen gezondheid wordt neergelegd bij het individu.

Het gaat bijvoorbeeld ook om de inrichting van de omgeving. "De lift in een gebouw verstoppen, zodat mensen eerder de trap nemen", vult Yvonne aan.

Myrtille merkt op dat de discussie zich tot nu toe vooral focust op gadgets en gedrag. "De technologie biedt legio kansen om het menselijk lichaam langer fit te houden", zegt ze. Als voorbeeld denkt ze aan het 3D-printen van hartkleppen. Ook voedingstechnologie biedt allerlei kansen. Yvonne noemt het maken van een stof die smaakt als suiker maar niet dik maakt.

Schaduwkanten

Technologie kan dus bijdragen aan gezondheid, kan het leven leuker en makkelijker maken. Maar wat zijn de schaduwkanten? Ad vertelt over een boek van Dan Brown dat de gevaren belicht van het op afstand monitoren en beïnvloeden van lichaamsfuncties. In de roman dient de zorgverzekering mensen die toch niet lang meer te leven hebben, op afstand stiekem een overdosis insuline toe.

Het is natuurlijk fictie, maar technisch gezien is het mogelijk. Ludo bestelt zijn boodschappen altijd online en haalt ze op bij een pick-up point. De supermarkt gebruikt, net als Facebook, algoritmes om hem aanbiedingen te doen die passen bij zijn consumptiepatroon. Technisch gezien is het vervolgens een koud kunstje om data over zijn leefstijl door te spelen aan een zorgverzekeraar. Die zou op basis daarvan de premie kunnen verhogen of verlagen.

Yvonne merkt op dat mensen wél protesteren tegen het elektronisch patiëntendossier, terwijl dat bijvoorbeeld de communicatie tussen huisarts en specialist verbetert. Maar als het om gegevensuitwisseling tussen bedrijven gaat, hoor je ze niet.

Monopolies

Ludo denkt dat we af moeten van patenten en monopolies, zoals Facebook die heeft. Door techniek toegankelijk te maken voor iedereen, kan misbruik worden voorkomen. Veel gespreksgenoten geloven daar niet in. Een 'generatieding' volgens Ludo. "In de gamewereld is open source heel gebruikelijk: samen aan een game bouwen." Generatiegenoot Ida noemt ook een alternatief voor patenten: creative comments. Daarbij behoud je wel je rechten op jouw idee, maar mogen anderen er gewoon mee aan de slag.

Jim ziet dat er veel 'technologie om de technologie' ontwikkeld wordt. Yvonne haakt daarop aan. Ze vertelt over wasmachines die tegenwoordig IOT-ready zijn: je kunt ze op afstand aanzetten. "Ridicuur vind ik het. Ik moet er toch echt eerst zelf de was instoppen." Natuurlijk is zo'n wasmachine helemaal niet bedoeld om je leven makkelijker te maken. Het apparaat is geschikt gemaakt voor het Internet of Things zodat de fabrikant zich kan onderscheiden van concurrenten.

Rol provincie

Verschillende deelnemers aan de discussie pleiten voor meer informatie en bewustwording over nieuwe technologieën. Voorlichting die rekening houdt met allerlei doelgroepen, zoals laaggeletterden. Dat is niet alleen een kwestie van schriftelijke instructies op niveau. Er zijn ook veel vrijwillige Taalmaatjes actief. Natascha noemt verder de mogelijkheden van virtual reality als educatief middel.

Bewustwording houdt ook in: de risico's inzichtelijk maken. Daarnaast zou de overheid met wet- en regelgeving misbruik van technologieën kunnen voorkomen. Verder kan de overheid ethische kwesties aan de orde stellen en dialoog over de toegevoegde waarde van techniek stimuleren.

Stimuleringsprogramma's

Yvonne stelt dat de overheid meer geld beschikbaar zou moeten stellen voor de ethische en psychologische kanten van technologische ontwikkeling. Stimuleringsprogramma's van de overheid zijn nu nog vooral gericht op het vooruit helpen van de techniek en de industrie, vindt ze. Onze onderzoeksprogramma's krijgen subsidie van de overheid als technologische bedrijven ook investeren in het onderzoek. "Als ik een nieuwe lamp wil ontwikkelen, kan ik makkelijk subsidie krijgen. Maar niet als ik het effect van die lamp op gezondheid van mensen wil testen."

Ida vindt dat de overheid al een goede stap in de richting heeft gezet door publicatie van de Monitor Brede Welvaart 2018. Bij brede welvaart gaat het niet alleen om de economische, maar ook om de ecologische, sociaal-maatschappelijke en gezondheidsaspecten van welvaart.

Ida en Yvonne zien een informerende, controlerende en stimulerende rol weggelegd voor de overheid. Zo zou de provincie toegepast onderzoek kunnen bevorderen. "Zodat wij niet alleen tests kunnen uitvoeren met studenten, maar ook met inwoners van Woensel."

Ida vult aan dat er ook behoefte is aan geld voor multidisciplinair onderzoek. Dat maakt het mogelijk om al van meet af aan de menselijke en ethische kant van een technologische toepassing mee te nemen. Meer in het algemeen signaleren beiden dat je er met de ontwikkeling van een nieuwe technologie nog niet bent. Wetenschappers moeten oog blijven houden voor de toegevoegde waarde van technologie en het effect ervan op mensen en samenleving.

Kansen en schaduwkanten liggen dicht tegen elkaar aan. Yvonne: techniek is niet goed of slecht. "Met een 3D-printer kun je een hartklep maken, maar ook een pistool. Het is hoe wij ermee omgaan en erover nadenken over wat we ermee gaan doen."

Colofon

Auteur

Caroline Moerland

Projectleiding BrabantAdvies

Roos Sohier (eindredactie)

Mariëlle Hornstra

Met dank aan gesprekspartners

Natascha van Riet, projectmanager GGD West-Brabant

Ida Damen, PhD student Office Vitality Department, Industrial Design TUE

Ad Sebregts, projectleider Zuidoost-Brabant Stichting Lezen en Schrijven

Jim Retra, adviseur ZET

Ludo Stanziani, kernteam One World Citizens

Rob van Uden, projectleider innovatiecentrum Imagine, Amarant Groep

Toine Ernes, adviseur ZET

Yvonne de Kort, hoogleraar Environmental Psychology of Human-Technology Interaction TUE

Myrtille Verhagen-Timmers, beleidsadviseur BrabantAdvies

Uitgave

BrabantAdvies

Brabantlaan 3, 5216 TV 's-Hertogenbosch

073 – 30 30 286

info@brabantadvies.com

's-Hertogenbosch, juni 2018